

Leden 2022

Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020**HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ**

Analýza trendů kriminality v České republice představuje jeden ze základních dokumentů ke stavu a vývoji kriminality u nás. Přináší v soustředěné podobě nejen soubor dat k vývoji kriminality z dostupných statistických databází v ČR a z výzkumných poznatků, ale zahrnuje i komentáře k těmto datům, doplněné pohledem na delší vývojové řady.

V roce 2020 byl zaznamenán u registrované trestné činnosti návrat ke klesajícímu trendu, dokonce byla vykázána dosud nejnížší úroveň evidované kriminality v historii samostatného státu – bylo zjištěno 165 525 trestných činů, což je meziroční pokles o 33 696 činů, tj. o cca 17 %. Kontinuální pokles od roku 2013 přerušila jen data za rok 2019. Rok 2020 byl ovšem specifický, a to uplatňovanými opatřeními při boji s epidemií covid-19; druhým faktorem bylo zvýšení hranice škody a následků v trestněprávních kauzách na dvojnásobek. Snížení nápadu se promítlo v celém spektru kriminality, struktura se ale nijak neměnila, nadále tvoří polovinu trestná činnost proti majetku. Nejčastěji páchanými trestnými činy vůbec jsou krádeže, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní a ohrožení pod vlivem návykové látky. Celková míra objasněnosti dosáhla 47 % s tím, že stále platí velké rozdíly v objasněnosti jednotlivých typů trestných činů. Zjištěnou trestnou činností byly v roce 2020 způsobeny škody ve výši 22,5 mld. Kč. Regionální úbytek kriminality byl rovněž plošný, nejvyšší zatížení má stále Praha, nejnížší Karlovarský kraj.

Pokles se ukázal i v počtu stíhaných a vyšetřovaných osob – meziročně šlo o 12,5 %; podíl opakovaně trestaných osob mezi tzv. známými pachateli mírně narostl o jedno procento na 40 %. U sebevražd byl zaznamenán druhý nejnížší údaj za poslední desetiletí.

Rok 2020 se určitým způsobem vymyká vývoji posledních let sledovaného období v důsledku některých výrazných novelizací trestněprávních předpisů a dopadů pandemie covid-19. V roce 2020 došlo k výraznému poklesu v počtech stíhaných, obžalovaných a odsouzených fyzických osob a k určitému poklesu u stíhaných a obžalovaných právnických osob. Pokračuje trend nárůstu využívání peněžitého trestu jako hlavní sankce, a naopak pokles podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody. Ani v roce 2020 nedošlo k širší aplikaci domácího vězení.

Pozitivně lze hodnotit poměrně výrazný pokles v počtech vězněných osob. Nicméně v evropském srovnání patříme stále mezi země s velmi vysokým počtem vězněných osob na 100 000 obyvatel. Ke snížení počtu vězněných osob přispěl pokles registrované kriminality a s tím související pokles počtu odsouzených osob. V úvahu je třeba vzít i další faktory, spojené s pandemií covidu-19, např. odložení nástupů do výkonu trestu či využití podmíněného propuštění. Nešlo tedy o výraznou změnu v sankční politice.

Kriminalita mladých lidí do 18 let se nadále meziročně snižuje. Je ovšem třeba vzít v úvahu vliv pandemie. V roce 2020 došlo k poklesu jak stíhaných, obžalovaných tak i odsouzených osob u této věkové kategorie. Podíl odklonů s restorativními prvky se ale příliš nezměnil. V případě sankcí, ukládaných soudy jako hlavní, nedošlo vzhledem k předchozímu roku k žádným výrazným změnám. Trend zvýšeného užívání peněžitého opatření se u mladistvých neprojevuje. Zmínit lze určitý, byť ne příliš výrazný, nárůst nepodmíněných opatření odnětí svobody a také nárůst počtu vězněných mladistvých.

Poznatky k dopadům pandemie v ČR víceméně v hlavních rysech potvrzují stav a vývoj v Evropě. Přes celkový pokles zůstala struktura kriminality, co se týče proporcí jednotlivých druhů kriminality, v podstatě stejná. Byl zjišťován průběžný nárůst kriminality páchané v kyberprostoru, který sice odpovídal trendu posledních let, nicméně byl zřejmě navíc stimulován dopadem pandemie a omezujících opatření. Obecně se očekává návrat ke stavu před pandemií po odeznění restriktivních opatření. Některé dopady se ovšem mohou projevit až s určitým časovým odstupem, např. v oblasti hospodářské kriminality a zejména u dětí a mládeže, kde byl konstatován značný negativní psychický dopad na tyto skupiny populace.

DALŠÍ ZJIŠTĚNÍ

Zatímco rok 2019 znamenal pokračování dosavadních střednědobých trendů, a to i přes mírný vzestup evidované kriminality, v kontrastu s tím se trend kriminality v ČR v roce 2020 vrátil k poklesu, dokonce výraznému. Meziroční pokles skutků registrovaných Policií ČR činil téměř 17 %. Jednalo se ale o rok mimořádný z hlediska vnějších vlivů. V letech 2018 a 2019 nedošlo k významnějším sociálním a ekonomickým otřesům, což lze vztáhnout i na trendy kriminality. Ale v roce 2020 dopadl plně na společnost a následně i na trestnou činnost vliv pandemie covid-19 a s ní souvisejících opatření, jako bylo např. omezení styku, pohybu a aktivit obyvatel ČR v rámci lockdownu nebo značná regulace turismu. Druhým faktorem bylo zvýšení hranice škody a následků v trestněprávních kauzách na dvojnásobek. Je tedy třeba přistupovat k prezentovaným datům s uvědoměním si těchto zásadních faktorů. Ve spojitosti s pandemií bylo možno zaznamenat nové jevy v trestné činnosti, např. vydírání s výhrůžkou úmyslného šíření koronaviru, nárůst přečinu šíření nakažlivé lidské nemoci (iz nedbalosti), šíření poplašných zpráv a významný přesun aktivit do kyberprostoru. Kyberkriminalitu lze nahlížet jak prizmatem tzv. počítačových trestných činů (§ 230-232 TrZ), tak jako širší jednání odehrávající se prostřednictvím či vůči informačním a komunikačním technologiím. Rostoucímu počtu uživatelů, používaných zařízení i spektru aktivit odpovídá v posledních letech mírný, leč setrvalý nárůst počítačových trestných činů, a to až na 1 287 skutků registrovaných v roce 2020 (s 9% podílem mládeže a 21% podílem recidivistů). Obdobně roste i počet odsouzených pachatelů některých počítačových trestných činů (v roce 2020 119 osob). Informace o kyberkriminalitě ovšem do jisté míry zkresluje nejen její přesah nad rámec počítačových trestných činů, ale také značná latence.

ÚDAJE O VÝZKUMU

Studie byla zpracována v roce 2021.

Analýza trendů kriminality v ČR je Institutem pro kriminologii a sociální prevenci každoročně zpracovávána vždy za předchozí rok.

Analýza se opírá o statistiky z databází ministerstev spravedlnosti a vnitra, dokumenty státního zastupitelství, vlády ČR a údaje Českého statistického úřadu, dále o poznatky z výzkumů IKSP a z odborné literatury. K vybraným kapitolám byla provedena expertní šetření.

Cílem výzkumu je kromě zpracování dostupných údajů ke stavu a vývoji kriminality a trestní politiky pohled na vývojové trendy a možné faktory, které je ovlivňují. To umožňuje sledovat procesy probíhající v kriminalitě a trestní politice i určitou predikci dalšího vývinu.

Jako experti byli osloveni pracovníci Policie ČR, GŘ cel, specializovaných pracovišť státního zastupitelství a dále pracovníci justice, vězeňství a dalších institucí a organizací včetně nevládních.

TEORETICKÝ RÁMEC VÝZKUMU

Základem analýzy je soubor dat k vývoji kriminality z dostupných statistických databází v ČR. Tato faktografická část studie zahrnuje vybrané údaje ze statistik justičních (soudy, státní zastupitelství), policejních a vězeňských, data ze statistik Probační a mediační služby, data ČSÚ, údaje k trestné činnosti cizinců a migraci (zdroj Policie ČR) a údaje, zjišťované ve výzkumech Centra pro výzkum veřejného mínění. Analýza dále využívá poznatky z vlastních výzkumů a studií IKSP a z odborné literatury, která zejména v případě vlivu pandemie a také při posouzení stavu a vývoje kyberkriminality zahrnuje studie a prameny evropské. V dalším kroku jsou zpracovávány komentáře k těmto datům, doplněné pohledem na delší vývojové řady. Při zpracování vybraných kapitol byla rovněž provedena expertní šetření. Kromě zpracování údajů ke stavu a vývoji kriminality a trestní politiky přináší analýza pohled na vývojové trendy s pokusem o charakteristiku možných faktorů, které tyto vývojové trendy ovlivňují. Taková analýza má význam nejen jako vyhodnocení procesů probíhající v kriminalitě a trestní politice, ale i z hlediska určité predikce dalšího vývinu.

Celý výzkum je k dispozici [zde](#).